

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Дияна Димитрова Янкова
Департамент „Англицистика“, Нов български университет
Научно направление 2.1. Филология

върху научните трудове за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност доцент, по професионално направление 2.1.Филология, обявен в Държавен вестник, бр. 16/27.02.2015, с кандидат гл. ас. д-р Елена Борисова Тарашева

I. Изследователска дейност и резултати

За участие в конкурса след успешната защита на докторска дисертация през 2008 г., гл. ас. д-р Елена Тарашева представя 1 монография, 14 статии, 10 участия с доклади в научни форуми.

1. Монографичният хабилитационен труд *The Image of a Country in International Media: the Case of Bulgaria* („Образът на една страна, създаден в международните медии: случаят на България“, издание на Cambridge Scholar Publishing) е в обем от 174 стр. Книгата се състои от Въведение, пет глави: Image Studies, Content Analysis, Critical Discourse Analysis, Corpus Assisted Discourse Studies, Заключение, и библиография.

Гл. ас. д-р Тарашева представя един интересен труд, в който се изследва образът на България, създаден от Би Би Си в статии на българска тематика, публикувани на уебсайта на медията през периода 2007 – 2012 г. Това е актуална и неизследвана тема, която определено представлява научен интерес. Авторката изхожда от убеждението, че изборът на конкретни езикови средства на граматическо, лексикално, дискурсивно, прагматическо и т. н. ниво от участниците в дадена речева ситуация поражда идеологически внушения, които проектират разбирането им за света и моделират действителността. Следователно, изследване на езиковия избор ще очертае концептуалната картина на света в съзнанието на автора.

Темата за влиянието на начина на поднасяне на новините върху възприемането на света е предмет на изследване не отскоро. Особен интерес към силата и влиянието на медиите се наблюдава през 60-те години на миналия век, когато Маклуън постулира, че медиите са продължение на човешките сетива и комуникационните технологии са основната причина за социални промени. Хората не могат да бъдат преки участници или свидетели на повечето от събитията, които ги интересуват, следователно медиите изграждат действителността за читателите. В класическото изследване на Галтунг и Руге се определят 12 критерии за подбор на новини, като най-често при малките държави е валиден факторът негативност: колкото по-негативно е едно събитие, толкова повече то става новина. Петдесет години по-късно, тези наблюдения звучат още по-актуално и това аргументира значимостта на настоящото изследване.

Във връзка с поставените цели Е. Тарашева формулира три конкретни задачи на изследването: да установи как статиите за България се съотнасят количествено с публикувания материал за други европейски държави, да открие тематичните направления и да разкрие дали остават незасегнати теми; да изследва езиковите структури в статиите за България и тяхната субективна оценъчност от автора; да

разгледа тенденциите при високата честотност на употребените думи и най-честата асоциация с ключови думи и колокати в корпуса.

Обектът на изследването е езикът, който се използва в репортажи за България за изграждане на образа на страната, предмет са текстовете, а методът на изследването е в рамките на критичния анализ на дискурса на Феъркълф, като представлява интердисциплинарен подход, в който се комбинират похвати от областта на медийните изследвания, системно-функционалната граматика и корпусните изследвания. Намирам, че методологията е уместна за изследване на поставените цели, корпусът представлява публикации на една балансирана медия с репутация за обективност, добре подбран и представителен.

Авторката прави преглед на основните теории, които имат отношение към изследването, накратко проследява различни подходи за анализ на изграждане на образ от ракурса на медийните изследвания, които предоставят взаимстван от социалната психологията апарат за осветляване на различни аспекти на изследвания обект, с цел да се анализира как възприемаме реалността, като напр. изследване на намеренията на автора на текста, похватите за изтъкване на определена тематика, реакцията на аудиторията и др.

Въпреки че инициативата на ЮНЕСКО за Нов световен информационен ред, апелираща за по-добра репрезентация на развиващите страни в медиите, беше прекратена след протести, че представлява ограничение на свободата на словото на богатите страни, д-р Тарашева отново повдига въпросът дали икономически силният свят си е присвоил правото да излъчва отрицателни репортажи за победни страни.

Изследването се провежда на три етапа, като започва с анализ на съдържанието, който доказва, че България като тематика присъства в значително по-малък на брой публикации, отколкото други държави със сходна територия и население, като напр. Белгия, Дания, Португалия, Финландия, както и в сравнение с други източноевропейски страни (Румъния, Полша). Извежда се заключението, че преобладаващата тематика в статиите за България е предимно спорт и престъпност, а след присъединяването на България към ЕС се добавя и темата за санкции, наложени на страната за неизпълнение на директиви, както и темата за имиграцията, обикновено свързана с престъпността. Отсъстват статии за обществения живот, науката и културата в България. За изследваните страни от Източна Европа се обособяват следните теми: имиграция, често свързана с престъпността, уроците от Втората световна война и антисемитизма, незачитане на правата на животните, незадоволителното ниво на обслужване в сферата на услугите, взаимоотношенията с Русия и др.

Авторката установява, че се наблюдават материали от разследвания за трафик на хора от репортери под прикритие, като тълкува това като знак за целенасочено търсена негативна тематика за България. Рядко се чуват изказвания на българи (с изключение на присъствието на министър Дянков, чиито критики към ЕС се цитират пространно от Би Би Си). С това се потвърждава позицията на извън-властови център, отредена на България.

В търсене на общата тематика между България и Великобритания, отразена в статиите, се открояват международна престъпност, хора от едната страна, които посещават другата, въпроси на ЕС, икономически проблеми, международна дипломатия, трагични инциденти, имиграция, управление и гражданско

общество. В тази връзка, за разлика от други страни в изследването, Тарашева изтъква отсъствието на някои категории като съседство, общи проекти между двете страни, международни прояви, съпоставки между двете страни, най-добри практики, общо минало, странни инциденти. Не бих могла да се съглася с твърдението ѝ обаче, че отсъствието на подобна тематика в материалите за България изразяват дистанцираност, нежелание за асоциация в ценностен план, липса на интерес (стр. 40 в монографията и стр. 2 от резюмето) по очевидната причина, че двете страни не са съседни, нямат обща история и т.н., както и самата авторка отбелязва по-рано.

Теоретичната и процедурна рамка на системно-функционалната граматика на Халидей, в чиято основа стои отношението език-общество и която фокусира върху причините за избор на конкретно езиково средство от множество възможни парадигми, както и върху темо-ремната и информационната структура на дадено съобщение, представлява добър избор на методология, която да послужи за целите на изследването.

В анализа си на езиковите средства за внушаване на негативно отношение към България в четири статии, обединени от общата тема *Bulgaria's bid to join Schengen*, д-р Тарашева извежда примери на лексикални средства за назоваване на страната, изграждане на определени семантични вериги, номинализации, които маргинализират действието, липса на логически връзки, използване на кавички, употреба на модални глаголи, страдателни конструкции и др. Тук особено силно се открояват метафорите, които безспорно представят страната в негативна окраска: *siphon off funds*, *political umbrella against crime*, *cleanse the administration*. Много добър пример за изразяване на отношение чрез употребата на съюз дава авторката на стр. 93, където негативното става фактологично/фактическо, ако противопоставителният съюз 'but' се замени със съединителния 'and' в следния текст :

Experts from EU states who visited Romania and Bulgaria are due to present a report in January that will be used by governments to make a decision on Romanian and Bulgarian membership of the zone, but it must be agreed by the Schengen members in unanimity.

На места се наблюдава според мене известна пристрастност при описанието и тълкуването на езиковите факти. Например в текста „*Bulgaria and Romania – EU members since 2007 – need the approval of all Schengen nations to join*” (стр. 99) се твърди, че липсата на 'the' преди 'all' е сигнал за емоционалност, а не за фактологично твърдение, което не е обосновано. Също така цитираното изказване на Найджъл Фараж: “*Bulgaria is going through serious problems, endemic corruption, an economy that has flatlined and I suspect their youngest and brightest will try to find work*” (стр. 1-2) не намирам заредено с негативна оценъчност, а като констатация и доста точно описание на реалността.

Не съм съвсем съгласна и с твърдението на авторката, че „България се явява най-често и без конкретен повод в съединителна връзка „България и Румъния” и че това е безпринципното координиране, като внушенията за едната страна автоматично се прехвърлят върху другата без доказателство в тази посока. Логично е България и Румъния често да се слагат под общ знаменател като страни, които по едно и също време се присъединяват към ЕС, изправени са пред едни и същи изисквания и пред сходни икономически и социални проблеми. Също така не бих се съгласила, че „престъпност и корупция” и „престъпност и проституция” са понятия, свързани нелогично и използвани съзнателно за утвържаване и

легитимиране на едно обвинение. Напротив, и двете са криминални деяния и в случая не назоваващата фраза утвърждава съществуването на понятието, а съществува реалността, която трябва да бъде назована.

Тази част от изследването за мен е най-интересна и представлява същинският анализ. Бих препоръчала в бъдещи изследвания да се отдели повече внимание на езиковите средства, както и да се добави по-подробен анализ на темо-ремната и информационната структура на текста, за да може по-добре да се изследва как даден дискурс се възприема от читателя.

За да провери резултатите от анализа на съдържанието и текстуалния анализ, а именно, изпъкването на негативния образ на България, д-р Тарашева прилага и методика от корпусната лингвистика с цел да установи ключовите думи и колокатите с България в статиите. Под ключови думи се изследват топоними, лични имена и съществителни нарицателни и се доказва, че отразяването на България произтича от интерес към регионални или глобални проблеми, а не към България като основен обект. Преобладаващите съществителни нарицателни като ключови думи са корупция, финансова помощ, санкции на ЕС. Затвърждаването на негативната оценка се постига посредством словосъчетания като *2007 accession countries* и *former communist countries*, като по този начин, както отбелязва Е. Тарашева (стр. 163), България се свежда до непривилегирована позиция в рамките на Европейския съюз. Наблюдава се голяма степен на асоциация с корупция, престъпност, бедност, трудности и пречки при присъединяването към ЕС, изразено в колокации на България с *neighbouring, joining, accession, urgent, poorest*.

Някои от резултатите, получени чрез похватите на корпусната лингвистика, са останали извън обсега на първия етап на изследването - анализа на съдържанието, като например темата за бедност и санкции, което безспорно оправдава прилагането от авторката на комбинация от методи.

Заклученията, които се извеждат от трите метода на изследване са, че България не представлява особен интерес за Би Би Си, темите, с които се свързва страната, са едностранни и неразнообразни, езикът изразява дистанция, България се слага заедно с Румъния, присъства по-често като пасивен обект или е маргинализирана в общоевропейски дискусии за сигурност по границите и свободно движение.

Това, което според мен липсва, е приложение с четирите статии (или поне една), които се обсъждат в глава Трета, за да може да се добие представа от целия текст, а не само от цитираните откъси. Монографията щеше да спечели от една малко по-добре организирана структура, с по-ясно обосновани логически връзки и преходи както от един раздел в друг, така и вътре в самите раздели. В текста се наблюдават и досадни правописни грешки, убегнали коректора, както и някои езикови неточности, като напр. *the death of Georgi Markov's* (стр. 32), *the amount of rubrics* (стр. 67), на места се срещат лексеми и изрази от неподходящ регистър: *altogether* вм. *total* (стр. 154), *a great deal of* вм. *a significant number, quite unlike that* вм. *in contrast* (стр. 155).

Би било интересно в бъдещи изследвания авторката да сравни резултатите от настоящия анализ с данни в други световни новинарски медии или със статии, публикувани в българските медии, за да може да се провери дали заключенията ще се потвърдят или ще бъдат отхвърлени. Друг начин за верифициране е използването на информанти, които да представят как възприемат даден

журналистически текст. По този начин до голяма степен ще се избегне субективността при тълкуването на езиковите средства, която присъства на места в анализа.

Трудът определено представлява принос към изследванията на изграждането на образа на България в международните медии и манипулативните езикови средства, които се използват в процеса. Прилагат се комплементарни изследователски подходи, които допринасят за постигане на по-пълна картина на анализирания обект. Авторката демонстрира добро познаване на медийния дискурс предвид нейния 7-годишен стаж като журналист.

2. Четири от статиите, които д-р Тарашева представя за конкурса съдържателно, са обединени от темата на хабилитационния ѝ труд – начини на изграждане на образ, методика за анализ на имиджа на нации и държави, образът на България в международните медии. Публикациите извън темата на монографията след защитата на докторантурата са посветени на особеностите на парламентарния дискурс и присъствието на изследователи от Източна Европа в международния лингвистичен дискурс; представени са и три статии, свързани с методиката на преподаване на чужд език чрез медии и корпуси. Не може да не се отбележи публикацията на д-р Тарашева в престижното научно списание *Discourse and Society*, в която се разглеждат социолингвистичните фактори, които определят мястото и приноса на учените от Източна Европа във връзка с някои показатели като методологията на изследвания, тематика, цитиране на източници. Кандидатката е представила работата си на общо 10 конференции, от които 8 в България и 2 в чужбина.
3. Цитиране от други автори. Трудовете на д-р Тарашева имат 16 цитирания. Темите, по които работи кандидатката – особено тази за разликата в дискурса между български и чуждестранни автори - са изключително интересни и бих препоръчала да продължи да публикува в международни реферирани списания, както и да представя резултатите си на международни форуми в чужбина. Бих препоръчала на д-р Тарашева също така да публикува рецензии и хроники, както и да насочи вниманието си към реализирането на национални и международни научни проекти.

II. Учебна и преподавателска дейност

1. Аудиторна и извън-аудиторна заетост, работа в електронния обучителен модул "MOODLE – НБУ", осигуряване на студентски практики и стажове). Кандидатката има изпълнена норма за учебна заетост съгласно Наредбата за заетост през целия период (вж. приложената справка). Води всички курсове на английски език. Участвала е в разработката и усъвършенстването на всички програми по англицистика. Разработила е курсове към бакалавърската програма по англицистика и магистърските програми „Лингводидактика“, „Писмен и устен превод“ и „Бизнес комуникации“. Редовно публикува учебни материали преди началото на курса и по време на семестъра. Като директор на програма Англицистика въведе специализиран изпит по английски език.
2. Работа с Еразъм-студенти. Отчетени са 5 студенти, които са участвали в курсовете на преподавателката. Отчита се също дейност за привличане на студенти от обменни програми в курсовете на департамента. Всеки семестър се превеждат на английски език актуалните курсове на департамента, които се предлагат и на чуждестранните студентите.

3. Оценката от анкетите на студентите за удовлетвореност от курс и преподавател е над 4.00.

III. Административна и обществена дейност

1. Участие в колективни органи на управление на НБУ. Преподавателката е работила като директор на програмата през периода 2009 – 2015 г.
2. Обществена активност. Д-р Тарашева участва в мрежата за преподаване на британска култура към Британския съвет. С нейно участие е създадено учебно съдържание, утвърдено от Министерството на образованието и е част от учебните програми. Член е на Българското дружество за британски изследвания, Британската асоциация за изследване на Южна и Източна Европа и на редица други академични организации. Книгата ѝ беше част от кампанията на Червения кръст за подпомагане на загубилите домовете си в конфликта в Украйна.
3. Привличане на студенти в програмата. Като програмен директор на департамент Англицистика от 2009 година, д-р Тарашева осигуряваше студенти за програмите на департамента - една бакалавърска и три магистърски програми. В споменатия период Англицистика беше единствената езикова програма, която стартиреше редовно. През този период се развиха връзките със средните училища с разширено изучаване на английски език и бяха приети около 15 студенти по различни договори с гимназии. Редовно се организираха срещи с ученици от средния курс, които да бъдат привлечени за кандидатстване в НБУ чрез открити уроци в НБУ и посещения в училищата. Поддържаше се уеб страница с повече от 500 абонати, чрез която се оповестяваха различните инициативи от кандидатстудентската кампания. Приемният изпит по английски език се превърна в популярен тест за владеенето на английски език, на който се подлагаха десетки ученици от средните училища.

IV. Лични впечатления от кандидата (ако има такива)

Познавам д-р Тарашева отдавна, рецензирах с ѝ нейни трудове и съм в течение на научното ѝ развитие. Тя е старателен научен работник, който работи в актуални лингвистични области. Намирам, че има всички основания да участва в конкурса за доцент по английски език.

V. Мнения, препоръки и бележки по дейността и постиженията на кандидата

Заклучение. Независимо от критичните бележки и препоръки, в качеството си на член на журито съм убедена, че гл. ас. д-р Елена Борисова Тарашева отговаря на условията за заемане на академичната длъжност "доцент" и предлагам на научното жури да гласува за допускането ѝ до избор от Академичния съвет на НБУ.

Дата: 30.06.2015 г.

Подпис .....

